

ΤΟ ΒΗΜΑ
βιβλία

Ντάνιελ Μέντελσον

«Ζούμε το τέλος του πολιτισμού όπως τον ξέραμε»

Κάνουμε **ανασκόπηση της χρονιάς που φεύγει** με τον αμερικανό κριτικό, συγγραφέα, κλασικό φιλόλογο και μεταφραστή του **Καβάφη**

ΝΤΑΝΙΕΛ ΜΕΝΤΕΛΣΟΝ
Μια Οδύσσεια.
Ένας πατέρας, ένας γιος, ένα έπος

Μετάφραση
Μαργαρίτα
Ζαχαριάδου.
Εκδόσεις Πατάκης,
2018, σελ. 488,
τιμή 18,80 ευρώ

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΗ
ΛΑΜΠΡΙΝΗ ΚΟΥΖΕΛΗ

Είναι ένας από τους πιο χαρισματικούς κριτικούς της εποχής μας. Συγγραφέας, κλασικός φιλόλογος και μεταφραστής του Καβάφη, ο εβραϊκής καταγωγής Αμερικανός Ντάνιελ Μέντελσον είναι θερμός ελληνοστής αναδεικνύοντας με τα κείμενά του τη διαχρονική συνάφεια της αρχαιοελληνικής σκέψης με τον δυτικό πολιτισμό. Τον συναντήσαμε ένα βροχερό πρωινό στα μέσα Δεκεμβρίου στην Πλάκα, στη διάρκεια πρόσφατου ταξιδιού του στην Αθήνα, και κάναμε μαζί του την ανασκόπηση της χρονιάς που φεύγει.

Καβαφική στιγμή στην Ιστορία

«Είναι σαν να παρακολουθούμε μια ταινία τρόμου σε αργή κίνηση» λέει ο Μέντελσον για τα γεγονότα που σημάδεψαν το 2018. «Η διαφθορά, η χυδαιότητα, η περιφρόνηση της δημοκρατίας, η αποσύνθεση των πολιτικών θεσμών είναι χειρότερα από κάθε φαντασία. Ζούμε έναν νέο μεσοπόλεμο. Όσοι μελετούμε την Ιστορία του Ολοκαυτώματος, όσοι αναρωτιόμαστε πώς ήταν δυνατόν να συμβεί κάτι τέτοιο, το βλέπουμε να συμβαίνει μπροστά στα μάτια μας. Το βλέπουμε στις εκλεγμένες ηγεσίες, το βλέπουμε στο ίδιο το εκλογικό σώμα. Στην Αμερική στο διάστημα της δια-

κυβέρνησης του Τραμπ έχει ενταθεί ο ακραίος ρατσισμός, το μπουλνγκ στα σχολεία έχει τετραπλασιαστεί. Η κυβέρνηση ενθαρρύνει τον ακραίο ρατσισμό που έχει περάσει στην κοινωνία. Οι ιδιοκίτες στο καθαριστήριο της περιοχής μου είναι υποστηρικτές του Τραμπ. Είναι καλοί άνθρωποι και πιάνουμε συχνά κουβέντα. Αν τους κάνεις λόγο για τους μετανάστες, θα σου πουν ότι αυτοί φταίνε για όλα, ότι καταστρέφουν την αμερικανική οικονομία. Δεν έχει νόημα να τους αντικρούσεις με επιχειρήματα και στοιχεία που υποστηρίζουν το αντίθετο. Το ίδιο συνέβαινε και στην εποχή του Χίτλερ. Κι αυτό δεν συμβαίνει μόνο στην Αμερική, συμβαίνει παντού. Να λοιπόν πώς έγινε το Ολοκαύτωμα, με τη διάβρωση των πολιτισμικών δομών. Ως ιστορικό, με ενθουσιάζει που βλέπω από πρώτο χέρι πώς μπορεί να συμβεί κάτι τέτοιο. Ως πολίτη και ως άνθρωπο με τρομοκρατεί. Ζούμε μια εποχή οπισθοδρόμησης ύστερα από μια σχετικά μακρά περίοδο διαφωτισμού, πράγμα που είναι κατανοητό αν σκεφθεί κανείς με όρους Ιστορίας και μνήμης. Εχουν περάσει 70 χρόνια από το Ολοκαύτωμα, δεν ΐει κανείς που να το θυμάται, κι όταν τέτοια γεγονότα δεν υπάρχουν στη μνήμη των ζώντων, η ανθρωπότητα ξανακάνει τα ίδια λάθη».

Αυτός που χρειαζόμαστε αυτόν τον καιρό, λέει, είναι ο Καβάφης, «έχει δει τα πάντα και είναι καλά. Υπάρχει η εποχή

της εξωστρέφειας και η εποχή της εσωστρέφειας. Με τη διαφορά ότι σήμερα είναι πιο δύσκολο να αποσυρθεί κανείς γιατί ο κόσμος είναι μικρότερος. Ανοίγεις τον υπολογιστή σου κι ο κόσμος ορμάει κατά πάνω σου ουρλιάζοντας».

Η δημοκρατία πεθαίνει στο σκοτάδι

Αυτή ακριβώς η σχέση με την τεχνολογία είναι το άλλο στοιχείο που τον κάνει να πιστεύει ότι ζούμε το τέλος του πολιτισμού όπως τον ξέραμε. Χρήστης ο ίδιος όλων των παροχών της σύγχρονης τεχνολογίας και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, εξηγεί πως αυτά για τους ανθρώπους της ηλικίας του (γένν. 1960) είναι κυρίως διασκέδαση, αλλά βρίσκει ανησυχητικό που για τους νέους «όλη η κοινωνική και η πολιτική ζωή τους εκτυλίσσεται μόνο μέσα από αυτές τις πλατφόρμες. Δεν ξέρουν πώς να επικοινωνήσουν, πώς να φλερτάρουν έξω από το Internet. Το Διαδίκτυο έχει αντικαταστήσει άλλους ουσιαστικούς τρόπους αλληλεπίδρασης. Κάνει κάποιος μια ανάρτηση με το hashtag #MeToo και νομίζει ότι κάτι έκανε, ότι συμμετέχει στα κοινά. Υπάρχει συμμετοχή και αποξένωση ταυτόχρονα. Ωστόσο, υπάρχει ένα άνευ προηγουμένου μοίρασμα γνώσης. Αυτό είναι το ελπιδοφόρο στοιχείο, ότι σήμερα, με το Διαδίκτυο, είναι πιο δύσκολο παρά ποτέ να μείνουν οι άνθρωποι στο σκοτάδι, δείτε, για παράδειγμα, την υπόθεση Κασόγκι. Δύσκολο να τη συγκαλύψεις όταν όλος ο κόσμος ξέρει τι συνέβη. Εύχομαι η νέα γενιά να χρησιμοποιήσει αυτές τις θετικές και ωφέλιμες όψεις της τεχνολογίας για να φέρει μια πολιτική αλλαγή. Η δημοκρατία πεθαίνει στο σκοτάδι» καταλήγει, με το μύτο της εφημερίδας

«Οι μεγαλύτεροι ήρωες είναι οι άνθρωποι που κάνουν τη δουλειά τους χωρίς να παραπονιούνται»

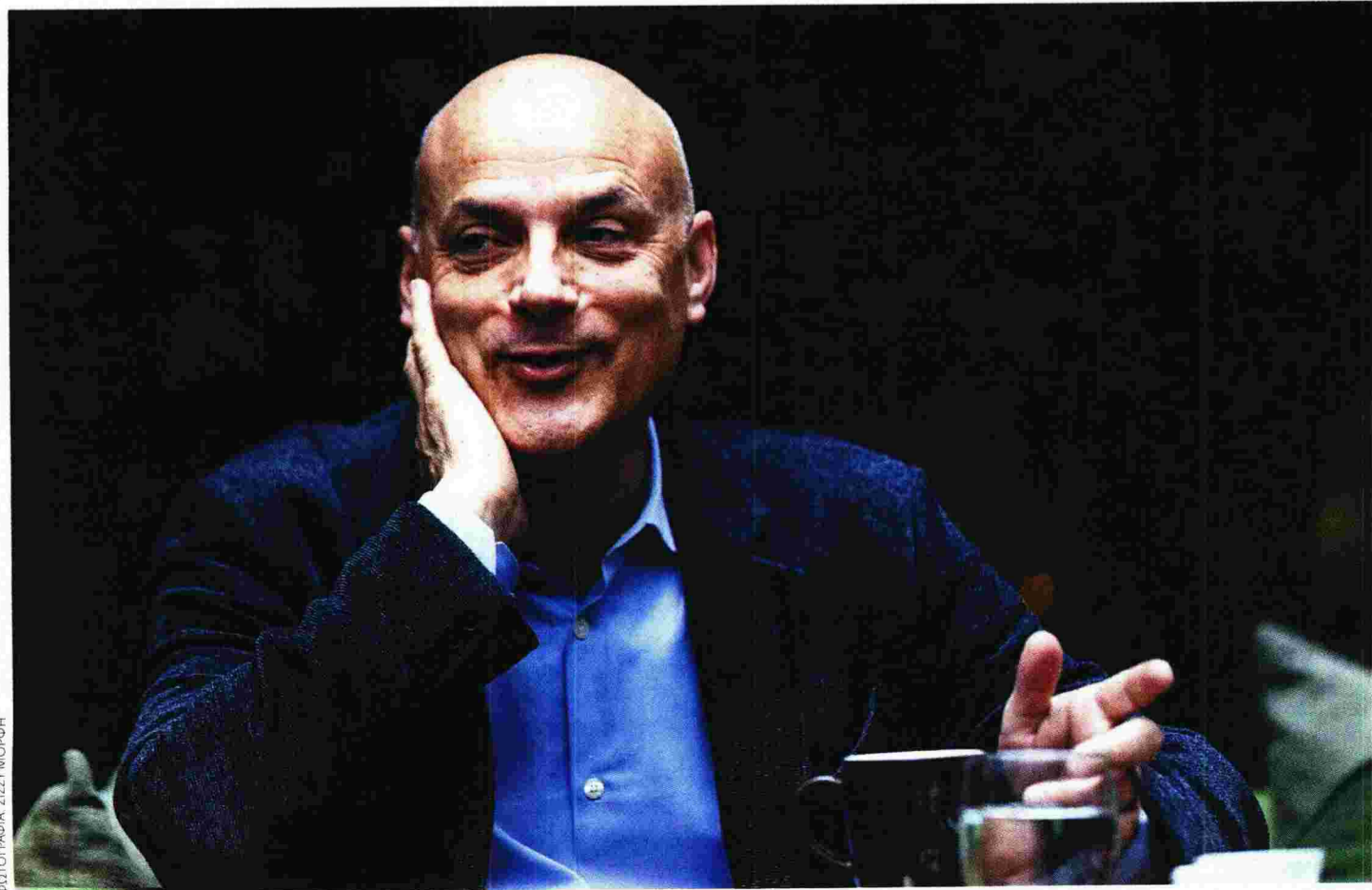
«Washington Post» στην Τραμπ εποχή. «Αρκεί να ξεπεράσουν τον κίνδυνο της απάθειας που προκαλεί η πληροφοριακή υπετροφοδότηση».

Επισημαίνει εδώ ότι το Διαδίκτυο δεν μπορεί να αντικαταστήσει τη φυσική παρουσία στη διδασκαλία: «Υπάρχει κάποιος είδους ενέργεια στην παιδαγωγική διαδικασία, από την εποχή του Σωκράτη και του Πλάτωνα, που δεν μπορεί να αναπαραχθεί ψηφιακά, πρέπει να είσαι μέσα στην τάξη». Στο τελευταίο του βιβλίο που κυκλοφορεί στα ελληνικά (Μια οδύσσεια. Ένας πατέρας, ένας γιος, ένα έπος, μετάφραση Μαργαρίτα Ζαχαριάδου, Πατάκης, 2018) δίνει μια βιοματική παρουσίαση της διδασκαλίας της Οδύσσειας μέσα στην τάξη, όπου ανάμεσα στους 20χρονους φοιτητές έχει μαθητή και τον 80χρονο πατέρα του.

Οι ήρωες της καθημερινής ζωής

Πρόσφατα του ανατέθηκε από το University of Chicago Press η εκπόνηση μιας νέας αγγλικής μετάφρασης της Οδύσσειας. Το νέο του βιβλίο δοκιμίων, που θα κυκλοφορήσει σύντομα στην Αμερική, με τίτλο *Ecstasy and Terror. From the Greeks to «The Game of Thrones»*, διατρέχει ζητήματα κουλτούρας από τις Βάκχες του Ευριπίδη ως τις σύγχρονες τηλεοπτικές σειρές. Σε όλα του τα δοκίμια γεφυρώνει τον αρχαίο με τον σύγχρονο κόσμο. Δεν είναι δύσκολο, λέει, «είναι σαν να είσαι πωλητής αυτοκινήτων και να πουλάς Rolls Ροίς. Έχεις ένα πολύ καλό προϊόν, απλώς πρέπει να κάνεις τον κόσμο να το εκτιμήσει. Και αυτό προσπαθώ σε όλη τη διάρκεια της καριέρας μου. Παρότι η κουλτούρα των αρχαίων Ελλήνων και ο κόσμος τους διαφέρουν από πολλές απόψεις από τη δική μας κουλτούρα και τον δικό μας κόσμο, διαβάζοντας σήμερα τους αρχαίους συγγραφείς, ο μέσος αναγνώστης νιώθει μια αίσθηση αναγνώρισης, με την έννοια που τη συναντούμε στην «Οδύσσεια», αναγνωρίζει σε αυτούς θεμελιώδη στοιχεία της δομής της δικής μας σκέψης. Οι αρχαιοελληνικοί μύθοι, για παράδειγμα, είναι μέρος του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο, γι' αυτό υπάρχει τόσο έντονη ανταπόκριση σε αυτούς. Αισθάνεται κανείς ότι στην αρχαία γραμματεία υπάρχουν τα πάντα, η εκπλήρωση των ανθρώπινων δυνατοτήτων».

Τις διαφορές του αρχαίου από τον σύγχρονο κόσμο αντιλαμβανόμαστε στο βιβλίο του *Μια Οδύσσεια*, όπου ο μαθηματικός πατέρας του δεν θεωρεί ήρωα τον πολυμήχανο, άπιστο στη γυναίκα του και χειριστικό Οδυσσέα. Ποιοι είναι οι ήρωες της εποχής μας; ρωτά τον Μέντελσον. Σκέφτεται. Αναφέρει τον Μπέτο Ο' Ρουρκ, τον τεξανό πολιτικό που πολλοί εύχονται να είναι ο Δημοκρατικός υποψήφιος για την αμερικανική προεδρία το 2020. Μετά θυμάται δύο πρόσφατες βιογραφικές ταινίες, για τη βασίλισσα Ελισάβετ της Αγγλίας και τη Ρουθ Γκίνσμπουργκ, δικαστή στο Ανώτατο Δικαστήριο των ΗΠΑ. Η πρώτη «έχει περάσει τα ενενήντα, δεν είναι διανοούμενη, ξυπνάει κάθε πρωί και κάνει τη δουλειά της χωρίς να παραπονιέται. Η Ρουθ Γκίνσμπουργκ τελείωσε τη Νομική στο Χάρβαρντ μεγαλώνοντας ένα μωρό και φροντίζοντας τον άντρα της που ήταν άρρωστος με καρκίνο. Οι μεγαλύτεροι ήρωες είναι οι άνθρωποι που κάνουν τη δουλειά τους χωρίς να παραπονιούνται. Σήμερα οι φοιτητές μου έχουν να γράψουν μία εργασία και τους πιάει πανικός και υστερία. Κάνει τη δουλειά σου, αυτό έχω να πω». Και μείναμε με αυτό ως παρότρυνση για το νέο έτος.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ: ΣΙΣΥ ΜΟΡΦΗ